

Uvodnik

Spoštovane bralke in bralci Sodobne pedagogike, letošnja jesenska številka ponovno prinaša tematsko raznolik nabor znanstvenih in strokovnih prispevkov, v katerih se avtorji lotevajo aktualnih pedagoških vprašanj in problemov.

Številko začenjamo s prispevkom **Tiborja Rutarja** z naslovom *Distopična prihodnost izobraževanja v družbi znanja*, v katerem avtor kritično predstavi in analizira koncept družbe znanja, ki se je v zadnjih dveh desetletjih iz ZDA – tam se je začel razvijati že v 60. letih prejšnjega stoletja – prenesel na evropska tla. Avtor vzpostavlja kritiko tega koncepta predvsem z dveh vidikov: (1) trditve, s katerimi se ponasajo ideologi družbe znanja, so zavajajoče in (2) mehanizmi implementacije takšne družbe imajo škodljive posledice za delovanje in položaj visokošolskega izobraževanja in znanja. Na prvi pogled pozitivna in široko sprejeta ideja o družbi znanja se skozi avtorjevo analizo in kritično argumentacijo izkaže kot posredno in neposredno podrejanje izobraževalnih in raziskovalnih dejavnosti potrebam trga dela, ki mora postajati vse bolj fleksibilen, in konkurenčni prisili globalnega trga. Avtor pokaže, da predpostavke družbe znanja zahtevajo podrejanje znanosti (izobraževanja in raziskovanja) kapitalu: posredno se to dogaja z dajanjem prednosti tisti znanosti, ki ustvarja tehnološke inovacije, in dajanjem prednosti izobraževanju, ki ustvarja fleksibiliziranemu trgu dela ustrezno delovno silo, neposredno pa s privatizacijo izobraževalnih in raziskovalnih institucij, tako da postajajo tržno usmerjene, ter s prodajanjem svojih storitev ustvarjajo dobiček.

V prispevku *Restrikcije na nemških univerzah pred nacističnim naskokom na oblast in med nacionalsocialistično konsolidacijo* **Taja Kramberger** obravnava položaj univerze v obdobju nacionalsocializma, ko sta bila njena avtonomija in poslanstvo ogrožena do te mere, da so nekateri univerzitetniki, kot navaja avtorica, govorili celo o koncu univerze. Avtorica analizira dogajanje na nemških univerzah v 30. letih 20. stoletja, v času vzpostavljanja nacionalsocialističnega režima v državi. Na podlagi predstavitev nekaterih vidikov razvoja nemških univerz od 18. stoletja naprej ugotavlja vzroke, ki so privedli do odprave univerzitetne avtonomije v času nacionalsocializma (t. i. *Führeprinzip* in *Selbst-Gleichschaltung*). Ena od značilnosti univerzitetne reforme v tem času je med drugim bila, da so vsaj v začetni fazi ideološko preoblikovanje univerzitetnega prostora podprla tudi nekatera najeminentnejša imena nemške filozofije in univerzitetniki, kot sta npr. Martin Heidegger in Hans Georg Gadamer, četudi morda ne zaradi privrženosti ali naklonjenosti idejam nacionalsocializma, ampak kot »priročno sredstvo«, da bi se »znebili akademskega marksizma in psihoanalize«. Hkrati avtorica opozarja, da ne bi smeli brez razmisleka sprejeti postavk, da je šlo pri nacionalsocialističnem preoblikovanju univerz za enkratna iracionalna dejanja ideoloških fanatikov, ki bi onemogočala kontinuiteto zgodovinskih vplivov ali njihovo oživljanje.

Prispevek avtoric **Tamare Pribišev Beleslin** in **Tatjane Duronjić Tapavički** ima naslov *Informacijske kompetence za uporabo interneta v izobraževanju: otrokova pravica v šolah omrežene družbe* in odpira vprašanje informacijske pismenosti kot metapismenosti 21. stoletja. Avtorici poudarjata, da je ena najpomembnejših nalog

vzgojno-izobraževalnih institucij predvsem v tem, da mlade opremijo s simbolnimi orodji, ki so potrebna za življenje in delovanje v digitalni dobi. Avtorici predstaviteljica informacijsko pismenost kot teoretični konstrukt, ki obsega širok razpon različnih veščin in znanj, ki je tesno povezan z razvojem tehnologij, še posebej s svetovnim spletom in njegovim socializacijskim vplivom. Rezultati empirične raziskave, ki sta jo izvedli na populaciji 822 učencev in dijakov v glavnem mestu Republike Srbske, kažejo, da bi šola morala razvijati širši nabor spretnosti, ki bi omogočile uporabo spleta za namene poučevanja in učenja. Podobno kot številne druge raziskave ugotavljata, da večino časa, ki ga učenci in dijaki preživijo na spletu, porabijo za zadovoljevanje svojih osebnih potreb, le manjši del časa pa je namenjen uporabi svetovnega spleta za namene iskanja informacij, povezanih s šolo in učenjem. Kljub temu pa ocenjujejo, da šola zamuja pri uvajanju novih tehnologij v šolski prostor.

Vselej aktualne tematike se je v svojem prispevku *Slovenski učitelj in njegov profesionalizem* lotila **Majda Hafner**. Avtorica v njem predstavlja rezultate kvalitativne raziskave, ki prikazujejo mnenje devetih osnovnošolskih učiteljev o tem, kakšna je pot njihovega profesionalnega razvoja. Intervjuvani učitelji profesionalizem razumejo kot strokovno uposobljenost, pomembno za uspešno poučevanje, kar po avtoričinem mnenju kaže na tradicionalno pojmovanje profesionalnega učitelja. Avtorica skozi odgovore učiteljev izpostavi poseben pomen, ki ga intervjuvanci pripisujejo vseživljenjskemu učenju in stalnemu izobraževanju, pri čemer pa pogosto naletijo na zunanje ovire, kot so omejena sredstva in nepripravljenost vodstva šole, da učitelje v njihovih željah po dodatnem strokovnem izpopolnjevanju podpre.

Naslednji prispevek je pripravil **Tomi Martinjak**, nastal pa je na podlagi istoimenskega projekta *Zagovornik otrok – glas otroka*, ki je potekal med letoma 2007 in 2008 kot pilotski projekt na petih lokacijah v Sloveniji pod okriljem varuha za človekove pravice. Avtor predstavi vlogo in pomen, ki ju ima zagovornik otrok v postopkih, v katerih se znajdejo otroci v stiski. Izpostavi temeljno ločnico med zagovornikom otrok in pooblaščenecem, ki jo vidi predvsem v tem, da je zagovornik otrok pri svojem delu popolnoma neodvisen in ima en sam cilj – slišati pravi otrokov glas, mnenje, želje in hotenja ter to posredovati ustreznim ljudem in institucijam, otroka pa spremlja od začetka postopkov in nato skozi celoten proces, medtem ko je pooblaščenec dodeljen otroku le v okviru enega postopka. V prispevku avtor predstavi primer obravnave dvanajstletnega dečka, ki se je znašel v težki družinski situaciji in hudi stiski ter pokaže, kakšne so naloge in vloga zagovornika pri reševanju težav in srečevanju otroka tako z institucijami kot s starši.

V tokratni številki objavljamo tudi intervju z raziskovalko dr. Leopoldino Plut Pregelj, s katero se je pogovarjal **Robi Kroflič**. L. Plut Pregelj se je v našem prostoru uveljavila predvsem kot avtorica številnih člankov in knjig, v katerih se loteva temeljnih vprašanj didaktike in pedagoške psihologije. V objavljenem pogovoru intervjuvanka izpostavlja svoje poglede na teorijo socialnega konstruktivizma in njen vpliv na didaktiko, predvsem pa predstavi učno metodo razgovora, ki je v tesni povezavi s temo njene monografije, ki govori o poslušanju, kar predstavlja, kot pravi intervjuvanka, temeljno izhodišče za poučevanje in vzgajanje, pa tudi

za etično držo učitelja v šoli.

Zadnji prispevek tokratne številke z naslovom *Profesor Gustav Šilih, vreden pedagoškega spomina* je namenjen spominu na prof. Gustava Šiliha ob 120-letnici njegovega rojstva. Šilihovo delo in njegov pomen za slovensko pedagoško misel je pripravil **France Strmčnik**. Kot poudarja, Šilih ni bil le teoretik enotnosti osnovne šole, marveč se je ukvarjal tudi z njeno vsebinsko in didaktično prenovno. Imel je vizionarski čut in posluh za vključevanje v najperspektivnejša pedagoška prizadevanja šolskoreformnega gibanja, denimo za visokošolsko učiteljsko izobrazbo, šolsko samoupravo, demistificirano spolno vzgojo, demokratične vzgojne odnose ipd. Njegovo bogato pedagoško strokovno udejstvovanje je zaznamovalo obdobje slovenske pedagogike tako med obema vojnama kot tudi po drugi svetovni vojni, ko se v Sloveniji, kot pravi Strmčnik, brez najvidnejše Šilihove navzočnosti ni zgodilo nič pedagoško pomembnega.

*Dr. Jasna Mažgon,
glavna urednica*